

Torill Tjelflaat og Inger Marii Tronvoll

Barnevernet - relasjon, samspill og kommunikasjon

Introduksjon til temanummer

Dette temanummeret av «Barn» er en oppfølging av et dagseminar med Haldor Øvreeide om tidlig intervensjon i familier med små barn. Seminaret ble arrangert høsten 1995 i et samarbeid mellom Barnevernets kompetansesenter i Midt-Norge, Etter- og videreutdanningsavdelingen ved Sosialfagutdanningen på Høgskolen i Sør-Trøndelag og Barnevernskontoret i Sør-Trøndelag fylkeskommune. Gjennom temanummeret ønsker vi blant annet å bidra til at praktiske erfaringer med utprøving av nye intervensjonsmetoder blir gjort tilgjengelig i skriftlig form. Det kan tjene flere hensikter: Erfaringer blir systematisert og relatert til teori, de når ut til et bredere publikum hvor de kan danne grunnlag for andre som vil starte lignende forsøk, og de blir tilgjengelig for kritisk vurdering av andre som har teoretisk og /eller praktisk innsikt i temaet.

Som undertittelen til temanummeret antyder, dreier samtlige artikler seg om temaer knyttet opp mot begrepene *relasjon*, *samspill* og *kommunikasjon*. Disse synes alle å være sentrale i dagens barnevern. I barnevernet har man blitt mer opptatt av forebyggende arbeid i familien og andre, for barnet, signifikante arenaer. «Nye» metoder i det forebyggende arbeidet er utviklet hvor målet for arbeidet er å bedre foreldrenes og barnets sosiale, kommunikative og relasjonelle kompetanse. Dette har spredd seg over store deler av den vestlige verden. I Israel utviklet psykologen Pnina Klein på grunnlag av Reuben Feuerstein sin teori om formidlet læring, «MISC»-programmet for å stimulere immigrant-mødre til å formidle læring på mer effektive måter til sine barn. I England har «Home start»-program fått innpass, og i USA har oppmerksomheten rundt «Early intervention-programs» og «empowerment» i forhold til foreldre vært økende. I Nederland har

terapeuten Maria Aarts utviklet Marte meo, en intervensjonsmetode som bygger på kunnskap fra kommunikasjonsteori og samspillsbasert utviklingsteori, og hvor videofilm brukes som redskap i analyse av samspillsituasjoner. I metoden legges det videre vekt på råd og veiledning til foreldrene utifra en ressursorientert innfallsvinkel.

Selv om vi ikke kan snakke om et paradigmeskifte i barnevernarbeidet, er det ikke tvil om at nye perspektiver har fått gjennomslag på det teoretiske planet. Disse er blitt nedfelt operasjonelt gjennom et utall av prosjekter såvel som i det daglige metodiske arbeidet både innen barnevernet og i det mer generelt forebyggende arbeidet som vedrører barns oppvekstforhold. Vi ser det som viktig at erfaringene på disse feltene blir systematisert og gjort tilgjengelige, og dette temanummeret er vårt lille bidrag i så henseende.

Temanummeret består av fem artikler. Vi åpner med en artikkel av Haldor Øvreeide og Reidun Hafstad med tittelen «Barn og foreldre som ett system - en utfordring for barnevern og andre hjelpetjenester for barn». Forfatterne har en systemisk forståelsesramme av foreldrene og barnet som innebærer en helhetstenkning hvor de ulike aktørene i systemet påvirker hverandre gjensidig. Med utgangspunkt i sentrale begrep i systemforholdet mellom barnet og foreldrene, setter de arbeidet med barn med utviklingsforstyrrelser i en dialogorientert ramme hvor det blant annet legges vekt på kommunikasjon. I artikkelen viser forfatterne noen måter hjelpernes kommunikasjon med foreldrene kan forstyrre interaksjonen med barnet, og motsatt hvordan støttende kommunikasjon kan bidra til at foreldrene bevarer og utvikler egen kompetanse overfor barnet. Forfatterens påstand er at store deler av den faglige utredningsvirksomheten som utføres rundt barns problemer, ofte forsterker foreldrenes usikkerhet og fratrar dem interessen for barnet. Dette bør være et tankekors for hjelpeapparatet. Øvreeide og Hafstad fører oss videre inn i teorier om dialogiske utviklingsmodeller som grunnlag for å forstå utviklingsstøttende dialogisk kobling mellom barn og foreldre. Hvis foreldrenes dialog med barnet fungerer, vil barnet etterhvert kunne bygge opp og utvikle sin egen dialog- og samspillskompetanse.

De neste tre artiklene omhandler alle kunnskap om og praktisk bruk av Marte meo og metodens prinsipper for samspill og kommunikasjon. Det anbefales å lese artikkelen til May Britt Drugli først da hun beskriver den faglige forankringen som ligger til grunn for bruk av Marte meo i praksis. Vi fortsetter så med to artikler hvor denne kunnskapen nedfeller seg i konkret virksomhet. Først beskriver Wigdis Fættén et prosjekt hvor barn og foreldre er sammen i barnehagen. Deretter beskriver Tuire Tyldum og Anne Kristine Wormdal en praktisk utprøving i opplæring og veiledning i prinsippene for utviklingsstøttende kommunikasjon.

Druglis artikkel som har tittelen «Gode relasjoner gir god utviklingsstøtte til barn - samspillarbeid i barnehagen», omhandler i hovedsak den teoretiske forståelsesrammen og de faglige prinsippene i Marte meo. Selv om hun relaterer dette til forståelse av barn og samspill i en barnehagekontekst, påpeker hun at prinsippene for handling er relevante i alle relasjonelle situasjoner som barnet er involvert i. Drugli understreker at alle som arbeider med barn må være i stand til å sikre barnet kvalitativt gode relasjoner både ved å være bevisst på eget samspill med barna, og ved å kunne støtte foreldrene. Hun beskriver tre viktige relasjoner barnehagebarnet er involvert i: foreldre-barnrelasjonen, barn-voksenrelasjonen og barn-barnrelasjonen, og går videre over til å beskrive hvordan barnehagen kan arbeide med foreldrene gjennom foreldresamarbeid, foreldreveiledning og direkte arbeid med utsatte familier. Drugli har en utfyllende beskrivelse av de kommunikasjonsprinsippene som virker som byggesteiner i Marte meo, og hun avslutter med hvordan kommunikasjonsprinsippene kan anvendes i ulike former for samspill.

Wigdis Fættan har kalt sin artikkel «La oss gjøre det sammen». Hun beskriver et prosjekt i en barnehage hvor de omgjør en avdeling til «familiebarnehage», der foreldre kommer sammen med spebarna sine og deltar i den daglige virksomheten sammen med personalet. Slik blir barnehagen en kilde til stimulans og positiv utvikling for både foreldre og barn, og for relasjonen dem i mellom. Prosjektet er et ledd i det forebyggende barnevernsarbeidet i et drabantbyområde, hvor målet er å gi tidlig hjelp og å nå frem til de barna som trenger det mest. Artikkelen beskriver hvordan tenkningen i de nye intervensjonsmetodene MISC og Marte meo danner grunnlaget for en konkret praksis, der det legges vekt på å bruke kommunikasjon i relasjonene mellom personale-barn, personale-foreldre, foreldre-barn og foreldre-foreldre til å utvikle positive samspillsmønstre som kan komme barnet til gode.

Tuire Tyldum og Anne Kristine Wormdal har kalt sin artikkel «Utviklingsstøttende dialoger med barn i en barneverninstitusjon». Forfatterne innleder med en teoretisk diskusjon om sosial kompetanse hos barn. De understreker at svak sosial kompetanse vurderes som en risikofaktor i barnevernet. Videre diskuterer de sosial kompetanse hos barn i barnevernsituasjoner og personalets omsorgskompetanse. De relaterer både sosial kompetanse og omsorgskompetanse til relasjoner. Relasjonsarbeid bør derfor være sentralt i barnevernet. Det er i relasjoner sosial kompetanse utvikles, og omsorg skjer alltid i en relasjon der voksne og barn er i samspill. Forfatterne beskriver videre et prosjekt i en barneverninstitusjon hvor personalet får veiledning og opplæring i teori og prinsipper som ligger til grunn for anvendelse av Marte meo.

Den siste artikkelen har tittelen «Barnet i barnevernet - om overgangen mellom biologisk familie og barneverninstitusjonen» skrevet av Torill Tjelflaat. Selv om det også i denne artikkelen fokuseres på relasjoner og kommunikasjon med og rundt barn, er det forholdet mellom barnet og barnevernet som diskuteres. Med utgangspunkt i barnets rett til aktiv deltagelse i barnevernets beslutningsprosess, diskuteres sperrer og barrierer på det psykologiske og praktiske planet som kan vanskeliggjøre medbestemmelse fra barnets side. Diskusjonene bygger på utsagn fra barn som bor i barneverninstitusjoner. I artikkelen fokuseres det på tre hovedtemaer. Det første temaet omhandler barnet i krise, og barnets problemer med å forstå og håndtere kontekstuelle bilder i en uklar flytteprosess. Videre diskuteres barns kompetanse i forhold til å kunne ta valg på et rasjonelt grunnlag. Til slutt fokuseres det på relasjonen mellom barnet og barnevernarbeideren. Det konkluderes med at det kan være langt mellom ideologi og praksis når det gjelder barnets medbestemmelse. Det settes store krav til den som skal hjelpe barnet i prosessen, og barnevernet som må tilrettelegge forholdene. Det kreves ikke bare praktiske ferdigheter, men også kunnskaper og teoretiske referanserammer som tar hensyn til barnet i den konteksten det befinner seg i, nemlig barnevernet.

Disse fem artiklene representerer et lite utdrag av den forsøksvirksomheten som er i gang rundt om i landet. Hvis dette kan inspirere andre til å skrive om sine prosjekter, synes vi det er fint. Lykke til med lesingen!